

ΑΡΧΙΜ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ
ΙΕΡΟΚΗΡΥΞ Ι. Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΜΕΛΟΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ «Ο ΣΩΤΗΡ»

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ Ἑστίαση στήν περίπτωση τοῦ Μεγάλου Βασιλείου

Ἐνα ἀπό τά πιό λαμπρά πνεύματα τῆς ἀνθρωπότητας, ὁ Μέγας Ἱεράρχης καί φωσφόρος Βασίλειος, σύμφωνα μέ τό ἐμπνευσμένο Ἀπολυτίκιό του «ἐδογματίσε θεοπρεπῶς, ἐτρένωσε τήν φύσιν τῶν ὄντων καί κατεκόσμησε τά ἦθη τῶν ἀνθρώπων» μέ τήν δύναμη τοῦ γλυκύφθογγου λόγου του, πού ἀντήχησε σέ ὅλη τήν οἰκουμένη, καθώς ἦταν δαψιλῶς ἐμβαπτισμένος στήν ἀνθρώπινη ἀλλά καί στήν θεία σοφία. Στήν παρούσα σύντομη μελέτη θά ἐξετάσουμε πῶς ὁ ἱερός Πατήρ συνέλεξε τήν ἐπιστημονική γνώση τῆς ἐποχῆς του, πῶς τήν ἀποτίμησε μετά τήν πλήρη ἀφιέρωσή του στόν Θεό καί πῶς ἐντέλει τήν ἀξιοποίησε μέσα στόν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου διέλαμψε ὡς ἀσκητικός Ποιμίν καί Διδάσκαλος.

Α) Ὁ Μ. Βασίλειος κατακτᾷ τήν ἀνθρώπινη σοφία καί τελικά κατακτᾷται ἀπό τήν θεία Σοφία

Ὁ Βασίλειος ἔλαβε τήν πρώτη του στοιχειώδη μόρφωση στό σπίτι του, μαζί μέ τήν ἀδελφή του Μακρίνα, καί συμπλήρωσε τήν ἐγκύκλιο μόρφωσή του στά ἐκπαιδευτήρια τῆς Νεοκαισάρειας. Συνέχισε τίς σπουδές του στήν Καισάρεια καί στήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου προσέλαβε ὅ,τι καλύτερο ὑπῆρχε¹.

Ἐπειτα, διψῶντας γιά βαθύτερη γνώση, ἔφθασε «εἰς Ἀθήνας τάς χρυσᾶς», στήν πόλη πού ἀποτελοῦσε «λόγων ἔδαφος», δηλαδή κατοικία τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος γράφει γιά τόν ἐπιστήθιο φίλο του ὅτι στάλθηκε ἐκεῖ ἀπό τόν Θεό καί τήν ἀπληστία τῆς γνώσεως².

¹ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, *Εἰς τόν Μέγαν Βασίλειον Ἐπιτάφιος*, ἰδ'.

² *Αὐτόθι*.

Στὴν Ἀθήνα ὁ Βασίλειος διέμεινε πέντε περίπου χρόνια· χάρι στὴν ἀνεξάντλητη φιλομάθεια καὶ φιλοπονία του σπούδασε γραμματική, ρητορική, φιλοσοφία, ἀλλὰ καὶ ἀριθμητική, γεωμετρία, ἀστρονομία καὶ ἰατρική, καλύπτοντας σχεδόν ὅλο τὸ φάσμα τοῦ ἐπιστητοῦ τῆς τότε θύραθεν σοφίας³.

Ὅταν ἐπέστρεψε στὴν πατρίδα του Καισάρεια, γιὰ ἓνα μικρὸ διάστημα ἀγόρευε ὡς δικηγόρος μὲ τὴν ἀπαράμιλλη ρητορική του δεινότητα. Ὅμως, παρὰ τὴν κατὰ κόσμον ἐπιτυχία του, ἀθυμία κατέλαβε τὴν ψυχὴ του, πού ἀσφυκτιοῦσε μέσα στό κλίμα τῶν χειροκοροτημάτων ἀλλὰ καὶ τῶν ἀντεγκλίσεων τῶν δικαστηρίων⁴.

Στὴν κρίσιμη ἐκείνη καμπὴ τῆς ζωῆς του οἱ αὐστηρές ἀδελφικές παρατηρήσεις τῆς Μακρίνας, τῆς ἀσκήτριας μεγαλύτερης ἀδελφῆς του, ξύπνησαν μέσα του τίς ὑποθῆκες πού εἶχε λάβει ἀπὸ τὴν ἀγία του οἰκογένεια, ἀλλὰ καὶ τίς ἀμοιβαίες ὑποσχέσεις πού εἶχαν δώσει στὴν Ἀθήνα ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος γιὰ βίο ἀσκητικό. Ἔτσι ὀρθώθηκε μέσα στή νεανική καρδιά του ἓνα δίλημμα πιεστικό: «Τί θά ἔκανε τώρα; Θά γινόταν διάκονος τῆς ἀληθείας ἢ τῆς ρητορείας; Ἦσαν ἀκόμη καὶ τὰ δύο πολὺ μεγάλα μέσα του, ἔστω καὶ ἂν ἐκλινε πρὸς τὸ πρῶτο»⁵.

Ὁ δάσκαλός του Λιβάνιος, ὁ πιὸ μεγάλος ρήτορας τῆς ἐποχῆς, εἶχε ἀντιληφθεῖ ὅτι ὁ μαθητὴς του Βασίλειος δὲν θά γινόταν δικηγόρος ἢ καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς. «Τὸν κέρδισε ἡ φιλοσοφία, εἶπε. Ὅχι ὁμως ἡ παλιά, μὰ ἡ καινούργια, ἡ ἄσκηση»⁶.

Πράγματι· δὲν ἄργησε νὰ πάρει τὴν ἀπόφαση ἀταλάντευτα πλέον νὰ θεραπεύσει τὴν «μόνην ἀληθῆ τε καὶ ξύμφορον φιλοσοφίαν», νὰ ἐφαρμόσει στὴν ζωὴ του τὴν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου. Στράφηκε τότε ὀλοκληρωτικά στὴν μελέτη τῶν θείων Γραφῶν καὶ περιηγήθηκε στὰ πανεπιστήμια τῆς ἐρήμου, στὰ ἀσκηταριά καὶ τὰ κοινόβια τῆς Ἀνατολῆς, γιὰ νὰ σπουδάσει θεωρητικά καὶ πρακτικά τὸ βίωμα τῆς χριστιανικῆς τελειότητος. Μὲ πνευματικὸ καθοδηγὸ τὸν καλοκάγαθο Ἐπίσκοπο Καισαρείας Διάνιο βαπτίσθηκε καὶ διέθεσε στοὺς φτωχοὺς τὴν περιουσία του⁷. Σύντομα, ἀφοῦ ἀσπάσθηκε τὸν ἀσκητικὸ βίο, εἰσῆλθε στὴν ἱεροσύνη καὶ κατόπιν ἀναδείχθηκε Ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας.

³ Παπαδοπούλου Στυλιανοῦ, *Ἡ ζωὴ ἐνὸς Μεγάλου (Βασίλειος Καισαρείας)*, Ἔκδοσι Θ΄, Ἀποστολικὴ Διακονία, σ. 60.

⁴ Γαλανοῦ Ἰ. Μιχαήλ, *Οἱ Βίοι τῶν Ἁγίων τοῦ Μηνολογίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας*, Ἔκδοσις Γ΄, τεύχος Α΄, σ. 12.

⁵ Παπαδοπούλου Στυλιανοῦ, ἔνθ' ἀνωτέρω, σ. 75.

⁶ Παπαδοπούλου Στυλιανοῦ, ἔνθ' ἀνωτέρω, σ. 76.

⁷ Παπαδοπούλου Στυλιανοῦ, ἔνθ' ἀνωτέρω, σσ. 93-118.

Β) Ὁ Μ. Βασίλειος ἀποτιμᾷ ἐκ νέου τὴν ἀνθρώπινη σοφία μετὰ τὴν πλήρη ἀφιέρωσίν του στὸν Θεό

Πῶς ἀξιολογεῖ ὁ Μέγας Βασίλειος σπὶ νέα του πλέον ἐν Χριστῷ ζωὴ καὶ πορεία τὴν ἐπιστημονικὴ γνώση πού μέ ξεχωριστὴ λαχτάρα καὶ ἐπιμέλεια συνέλεξε;

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι σέ ὀρισμένα κείμενά του ὁ ἱερός Πατήρ παρουσιάζεται μετανωμένος γιὰ τὸν πολὺ χρόνον καὶ κόπο πού ἀφιέρωσε σπὴν σπουδῇ τῆς θύραθεν σοφίας, γιὰ τὴν ὁποία ἐκφράζεται ἀπαξιωτικά: «Ἐγὼ πολὺν χρόνον προσαναλώσας τῇ ματαιότητι, καὶ πᾶσαν σχεδὸν τὴν ἔμμαντοῦ νεότητα ἐναφάνισας τῇ ματαιοπονίᾳ ἣν εἶχον προσδιατρίβων τῇ ἀναλίψει τῶν μαθημάτων τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ μωρανθείσης σοφίας...»⁸.

Ἄν λάβουμε ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Μέγας Βασίλειος ὡς ἄλλος Παῦλος θεώρησε «σκύβαλα» τὰ κατὰ κόσμον φανταχτερά προσόντα του «ἵνα Χριστὸν κερδήσῃ», εἶναι ἀναμενόμενο νὰ ἐκφράζεται ἔτσι γιὰ τὴν ἀνθρώπινη γνώση, ὅταν μάλιστα τὴν συγκρίνει μέ «τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ Ἰησοῦ»⁹. Ὅταν ὁμως συμβουλεῖ ἄλλους, δέν παρουσιάζεται τόσο ἀπόλυτος· βλέπει θετικὰ τὴν ἐπιλεκτικὴ ὑπὸ προϋποθέσεις σπουδῇ τῆς ἀρχαιοελληνικῆς γραμματείας ὡς προπαιδεύση γιὰ τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴ, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὴν περιφημὴ πραγματεία του «Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων»¹⁰. Γι' αὐτὸ καὶ στενοχωρήθηκε ὅταν ὁ Ἰουλιανὸς τὸ 362 ἀπαγόρευσε στοὺς χριστιανούς δασκάλους νὰ διδάσκουν στίς ρητορικὲς σχολές¹¹.

Παραθέτει μάλιστα καὶ τὸν γνωστὸ μῦθο γιὰ τὸν Ἡρακλῆ, πού ἀπέφυγε

⁸ Ἀπόδοσι σέ ἀπλούστερη γλωσσικὴ μορφή: «Ἐγὼ ἐδαπάνησα πολὺν χρόνον εἰς τὴν ματαιότητα καὶ ἠφάνισα ὅλην σχεδὸν τὴν νεότητά μου εἰς τὴν ματαιοπονίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεδύθην ἀσχολούμενος μέ τὴν πρόσληψιν τῶν διδαγμάτων τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μωρανθείσης σοφίας...». Μεγάλου Βασιλείου, «Ἐπιστολὴ ΣΚΓ' Πρὸς Εὐστάθιον Σεβαστινόν, 2», *ΕΠΕ, Βασιλείου Καισαρείας τοῦ Μεγάλου ἅπαντα τὰ ἔργα, 2, Ἐπιστολαὶ Β'*, Θεσσαλονίκη 1972, σσ. 70-71.

⁹ Φιλίπ. γ' 8.

¹⁰ «Τοῦτο μὲν οὖν αὐτὸ καὶ συμβουλεύσων ἦκω, τὸ μὴ δεῖν εἰς ἅπασι τοῖς ἀνδράσι τούτοις, ὡσπερ πλοίου τὰ πηδάλια τῆς διανοίας ὑμῶν παραδόντας, ἥπερ ἂν ἄγῳσι, ταύτη συνέπεσθαι, ἀλλ' ὅσον ἐστὶ χρήσιμον αὐτῶν δεχομένους, εἰδέναι τί χρῆν καὶ παρῆδειν...». Ἀπόδοσι σέ ἀπλούστερη γλωσσικὴ μορφή: «Ἦλθα λοιπὸν νὰ σᾶς συμβουλεύσω τοῦτο ἐδῶ· ὅτι δέν πρέπει διὰ μᾶς νὰ παραδώσετε, ὡσάν τοῦ πλοίου, τὰ πηδάλια τῆς διανοίας σας εἰς αὐτούς τοὺς ἄνδρας (τούς λογίους ἀρχαίους συγγραφεῖς) καὶ νὰ τοὺς ἀκολουθεῖτε ὅπου καὶ ἂν σᾶς ὀδηγήσουν, ἀλλὰ νὰ δέχεσθε ἀπὸ αὐτούς ὅ,τι εἶναι χρήσιμον καὶ νὰ γνωρίζετε τί πρέπει νὰ παραβλέπετε...». Μεγάλου Βασιλείου, «Ὀμιλία πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων», 2, *ΕΠΕ, Βασιλείου Καισαρείας τοῦ Μεγάλου ἅπαντα τὰ ἔργα, 7, Ὀμιλίαι καὶ λόγοι*, Θεσσαλονίκη 1973, σελ. 318-319.

¹¹ Παπαδοπούλου Στυλιανῶ, ἔνθ' ἄνωτέρω, σ. 214.

τόν δελεαστικό δρόμο τῆς Κακίας καί διάλεξε τόν δύσκολο δρόμο τῆς Ἀρετῆς, προκειμένου νά φθάσει στήν θέωση¹². Ὁ Ἡρακλῆς παραβάλλεται πρὸς τόν ἀγωνιστή τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς καί τελειότητος. Αὐτές οἱ ἀντιστοιχίες ἀποτελοῦν ἀφορμὴ γιά τὴν μετάβαση ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία στὴν χριστιανικὴ¹³.

Ἰδιαιτέρως εὐστοχῆ εἶναι ἡ θέση του ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα δέν ἀναρεῖ τὴν πίστη, οὔτε ἀπομειώνει τόν θαυμασμό μας γιά τὴν σοφία τοῦ Δημιουργοῦ¹⁴: «Τούτων δ' ἂν σοι δοκῆ τι πιθανὸν εἶναι τῶν εἰρημένων (ἀπὸ αὐτὰ δηλαδὴ πού λένε “τινὲς τῶν φυσικῶν”), ἐπὶ τὴν οὕτω ταῦτα διαταξαμένην τοῦ Θεοῦ σοφίαν μετάθες τὸ θαῦμα. Οὐ γὰρ ἐλαττοῦται ἡ ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἐκπληξις, ἐπειδὴν ὁ τρόπος καθ' ὃν γίνεται τι τῶν παραδόξων ἐξευρεθῆ· εἰ δὲ μὴ ἀλλὰ τό γε ἀπλοῦν τῆς πίστεως ἰσχυρότερον ἔστω τῶν λογικῶν ἀποδείξεων»¹⁵. Μιά τέτοια ὀπτική δέν ἀφήνει περιθώρια γιά τὴν σχολαστικὴ ἀντίληψη περὶ «Θεοῦ τῶν κενῶν», ἡ ὁποία ὑποβιβάζει τὴν πίστη σὲ πρόσκαιρο συμπλήρωμα τῶν ἑλλειμμάτων τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως¹⁶.

Ὡς πνευματικὸς Πατὴρ πλέον ὁ Μέγας Βασίλειος, ὅπως ὅλοι οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, εἶχε ὡς κύριο σκοπὸ του ὄχι νά φιλοσοφήσει ἀριστοτελικῶς, ἀλλὰ νά θεολογήσει ἀλιευτικῶς. Γιά τὴν ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ ποικιλοσκοποῦ θεώρησε χρήσιμη τὴν κλασικὴ παιδεία καί τὴν ἐπιστημονικὴ γνώση πού κατεῖχε, ὡς εἰσαγωγὴ καί ὡς ἔνδυμα τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας.

¹² Πρόκειται γιά τόν μῦθο τοῦ Προδίκου, πού διασώζεται ἀπὸ τόν Ξενοφῶντα, *Ἀπομνημονεύματα* 2, 1, 21-34. Ἀναφέρεται ἀπὸ τόν Μέγα Βασίλειο στὴν πραγματεία «Πρὸς τοὺς νέους...», PG 31, 573AC.

¹³ Χρίστου Βασιλείου, *Ὁ χαρακτήρας καί οἱ διαστάσεις τῆς ἀρετῆς στὰ κείμενα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου*, Θεσσαλονίκη 2012, σ. 7.

¹⁴ Καρακώστα Μανώλη, *Ὁ Χριστιανισμὸς ἀπέναντι στὴν Ἐπιστήμη*, 8/2/2021. <https://www.pemptousia.gr/2021/02/pateres-tis-ekklisias-ke-epistimi-2/>

¹⁵ Μ. Βασιλείου, «Εἰς τὴν Ἐξαήμερον», PG 29,25A.

Ἀπόδοση σὲ ἀπλούστερη γλωσσικὴ μορφή: «Ἐάν δὲ νομίξης ὅτι κάποιος ἐξ αὐτῶν, πού λέγουν οἱ φυσικοί, εἶναι πιθανόν, μετάθες τόν θαυμασμόν σου πρὸς τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία τοιοῦτοτρόπως τὰ ἐκανόνισε. Διότι δέν ἐλαττοῦται ἡ ἐκπληξις διὰ τὰ μέγιστα, ὅταν ἀνακαλυφθῆ ὁ τρόπος καθ' ὃν γίνεται τι ἐκ τῶν παραδόξων. Εἰδεμὶ ἡ ἀπλότης τῆς πίστεως ἅς εἶναι ἰσχυρότερα τῶν λογικῶν ἀποδείξεων». Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Παπουτσοπούλου, *Ἡ Ἐξαήμερος Δημιουργία κατὰ τόν Μέγα Βασίλειον*, ἔκδ. 5^η, Ὁ Σωτήρ, Ἀθήνα 1998, σ. 29.

¹⁶ *Πίστη καί Ἐπιστήμη - Θεὸς καί ἐπιστημολογικὸς ἀθεϊσμός. Ὁ Μ. Βασίλειος γιά τὸ «πὼς» καὶ τὸ «ποῖός» τῆς Δημιουργίας, καὶ ἡ σημασία τους γιά τοὺς Ὀρθοδόξους*, 26/12/2010, Paryrus 52.

**Γ) Ὁ Μ. Βασίλειος θέτει τὴν ἐπιστημονικὴ κατάρτιση
στὴν ὑπηρεσία τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας**

Τί ἀπέγινε λοιπὸν ἡ πλούσια ἐπιστημονικὴ κατάρτιση τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ὅταν αὐτὸς ἀκολούθησε τὸ στάδιο τοῦ Μοναχισμοῦ καὶ ἀναλώθηκε στὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας; Πῶς ἀξιοποιήθηκε καὶ καρποφόρησε στὴν πράξη;

Σέ ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Μεγάλου Ἱεράρχου εἶναι φανερὴ ἡ ἄρτια φιλολογικὴ του κατάρτιση, ἀλλὰ καὶ ἡ μαθηματικὴ δομὴ τῆς σκέψεώς του, πού τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ἐκφράζεται μέ σαφήνεια καὶ νὰ ἀναπτύσσει τοὺς συλλογισμοὺς του μέ μεθοδικότητα. Αὐτὸ ἐκτιμᾶται ἰδιαίτερα στὴν καθαρὰ θεολογικὴ προσφορά του, καθὼς οἱ διατυπώσεις του διακρίνονται γιὰ τὴν δογματικὴ τους ἀκρίβεια. Ἄξιζε νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι στὸν ἀγῶνα του γιὰ τὴν διάσωση καὶ περιφρούρηση τοῦ δόγματος γιὰ τὸ «ὁμοούσιον» τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, πού καθιέρωσε ἡ Ἀ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, βοηθήθηκε, πέρα ἀπὸ τὸν ἀδιαμφισβήτητο καὶ πρωταρχικῆς σημασίας φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἀπὸ τὴν στέρεη φιλοσοφικὴ του παιδεία, χάρι στὴν ὁποία κατανοοῦσε καλύτερα τοὺς ὄρους «οὐσία» (ἢ «φύση») καὶ «ὑπόσταση», ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ρητορικὴ τέχνη του. Ἔτσι κατόρθωσε νὰ διαλεχθεῖ ἐπιτυχῶς μέ ἀρκετοὺς καλοδιάθετους ἀλλὰ παρασυρμένους ἀρειανόφρονες, μὴ διστάζοντας νὰ προτείνει καὶ νέα, ἰσοδύναμη πρὸς τὸ «ὁμοούσιον» ὀρολογία, προκειμένου νὰ διευκολύνει τὴν μετάβασί τους στὴν Ὁρθοδοξία¹⁷.

Ἐπιπλέον ὁ σοφὸς Ἱεράρχης ὡς καλὸς φυσιολόγος ἀλλὰ καὶ παιδαγωγὸς ἀντλεῖ παραδείγματα ἀπὸ τὴν φύση γιὰ νὰ παρακινήσει τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὴν ἀρετή: Τὸ χελιδόνι μᾶς μαθαίνει τὴν ὑπομονὴ στὶς συμφορὲς καὶ τὴν ἐλπίδα, τὸ τριγόνι τὴν σεμνότητα τῆς χηρείας, ἡ φήνη (θαλάσσιος ἀετός) τὴν ἀγάπη πρὸς τὰ ὄρφανά, ἡ κουρούνα τὴν ἀγάπη καὶ τὴν φιλοξενία, ὁ γύπας τὴν παρθενία, ὁ πελαργὸς τὴν εὐγνωμοσύνη πρὸς τοὺς γονεῖς, διότι «οὐδεὶς οὕτως ἐλλείπων κατὰ τὴν φρόνησιν, ὡς μὴ αἰσχύνῃς ἄξιον κρίνειν τῶν ἀλογωτάτων ὀρνίθων ὕστερίζειν κατ' ἀρετὴν»¹⁸.

Ἄξιζε νὰ σταθοῦμε περισσότερο στὶς 9 Ὁμιλίες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου «Εἰς τὴν Ἑξαήμερον» γιὰ νὰ θαυμάσουμε πῶς ὁ Μέγας θεοφώτιστος ἐπι-

¹⁷ Παπαδοπούλου Στυλιανῶ, ἐνθ' ἀνωτέρω, σσ. 169-172.

¹⁸ Χρίσκου Βασιλείου, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 80.

στήμων συνδυάζει άρμονικά τήν έπιστήμη μέ τήν πίστη· κάποτε προσεγγίζει καί τά πορίσματα σύγχρονων έπιστημονικων θεωριων, όπως θά φανεί στή συνέχεια. Έρμηνεύοντας τό Βιβλικό κείμενο τής Γενέσεως έκθέτει τίς αντίληψεις σχετικά μέ τήν φύση, τόν άνθρωπο καί τόν κόσμο, άποειδωλοποιεί τό σύμπαν καί όδηγεί τόν άκροατή-άναγνώστη σέ άναγνώριση του Θεου Δημιουργου¹⁹.

Μελετώντας τά διαρκως μεταβαλλόμενα όντα, «μόνον εϋρεν ακίνητον τόν υπερουσίως όντα δημιουργόν του παντός», όπως λέγει ό συντάκτης τής Άκολουθίας του· καί συμπληρώνει ότι «τήν έν τοις οϋσιν ευταξία, έποιούσατο έπιγνώσεως θειοτέρας ύπόθεσιν», δηλαδή τήν ευταξία που παρατηρούσε στην λειτουργία του κόσμου, τήν χρησιμοποίησε για νά φθάσει σέ καλύτερη επίγνωση του Θεου²⁰.

Λέγει χαρακτηριστικά ό σοφός Ίεράρχης ότι μπορούμε νά άποδεχθούμε τήν γη ως «άφ' έαυτης έδραζομένην» κατά τούς φυσικούς νόμους, χωρίς νά διακυβεύεται ή όμολογία ότι όλη ή Δημιουργία βρίσκεται «έν τή χειρι του Θεου»²¹.

Γιά τόν ήλιο δέχεται ότι μπορεί νά είναι «έκ φύσεως» θερμός καί έχει τό φως «έγκεκραμένον έαυτω», ανάμεικτο δηλαδή μέ τήν μάζα του, όπως περίπου γνωρίζουμε σήμερα («Είς τήν Έξαήμερον», Γ΄ 35, ΣΤ΄ 17). Παραδέχεται ότι τά ουράνια σώματα κινούνται συνεχως σέ κυκλικές τροχιές. Ό Θεός έδωσε αρχή καί στά σώματα καί στίς κινήσεις τους, καί κάποτε θά τούς δώσει καί τό τέλος («Είς τήν Έξαήμερον», Α΄ 11)²².

Έντυπωσιακή είναι ή άποψη του Μεγάλου Βασιλείου ότι ό χρόνος καί ό χώρος δημιουργήθηκαν ταυτόχρονα καί άκαριαία μέ τήν θέληση του Θεου. Έρμηνεύοντας τί φράση «Έν αρχή έποίησεν ό Θεός τόν ουρανόν καί τήν γην» παρατηρεί ότι «συμφυής τω κόσμω καί τοις έν αυτω ζωοις τε καί φυτοις ή του χρόνου διεξοδος»²³.

Άξίζει νά αναφερθούμε καί στην νομική κατάρτιση του ιεροϋ Πατρός. Η σχετική έμπειρία του αξιοποιήθηκε στά άσκητικά συγγράμματά του «Όροι

¹⁹ Τότση Γεωργίου - Ευαγγελου, *Κριτική Μελέτη στην Έξαήμερο του Μεγάλου Βασιλείου*, Καλαμάτα, Ιούνιος 2011, σ. 4.

²⁰ Μπτροπολίτου Πάφου Γεωργίου, *Ό Μέγας Βασίλειος άπέναντι στην έπιστήμη, στην πρόοδο καί στην τεχνολογία*, Όμιλία στό Γυμνάσιο Άθηνου, 29/1/2015. https://www.imparphou.org/news_article/359.aspx

²¹ Μ. Βασιλείου, «Είς τήν Έξαήμερον», *PG* 29,80B, *PG* 29,24B.

²² Μπτροπολίτου Πάφου Γεωργίου, ένθ' άνωτέρω.

²³ Μπτροπολίτου Πάφου Γεωργίου, ένθ' άνωτέρω.

κατὰ πλάτος», «Ὅροι κατ' ἐπιτομίν», «Ὅροι Ἠθικοί», ἀλλά καί στούς 92 πολύ σημαντικούς Κανόνες πού συνέγραψε καί ἀργότερα ἐπικυρώθηκαν ἀπό τόν Β' Κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Πέρα ἀπό τήν ἐξέχουσα θέσι τῶν ἀνωτέρω πονημάτων του στήν μοναχική πολιτεία, τό Κανονικό δίκαιο τῆς Ἐκκλησίας καί τήν πνευματική καθοδήγησι τῶν πιστῶν, χωρίς ὑπερβολή μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ὁ Ἅγιος ὑπῆρξε ἕνας «σύγχρονος» ποινικολόγος καί ἀστικολόγος, μέ τούς Κανόνες του μέχρι σήμερα νά ἔχουν ἐφαρμογή στό ποινικό καί ἀστικό μας δίκαιο²⁴.

Γενικῶς ὁ Μέγας Βασίλειος «δέν ἔπαψε ποτέ νά χρησιμοποιεῖ τήν θύραθεν παιδεία στά κείμενά του, ἄλλοτε γιά νά ἐξηγεῖ τί σκέπη του καί ἄλλοτε γιά νά διανθίζει ἀπλῶς τό κείμενό του· νά ξεκουράζει ἔστω, νά τό ὁμορφαίνει»²⁵.

* * *

Συνεπῶς ἡ πλούσια θύραθεν παιδεία πού ἀπέκτησε στή νεότητά του ὁ Μέγας Βασίλειος, παρότι ἐτέθη σέ δεύτερη μοῖρα μετά τήν ὀλοκληρωτική ἀφιέρωσή του στήν ἄνωθεν Σοφία, ὄχι μόνο δέν ἀπέβη ἄχρηστη, ἀλλά κατὰ θείαν Πρόνοιαν καλλιέργησε τό πνεῦμα του, προσέδωσε κῦρος στήν προσωπικότητά του καί ἀξιοποιήθηκε γόνιμα στήν μετέπειτα προσφορά του μέσα στήν Ἐκκλησία.

Τελικά ὅ,τι «θυσιάζει» κανεῖς ταπεινά γιά τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ποτέ δέν χάνεται. Ἀντιθέτως, ἀποκαθαίρεται καί ζωογονεῖται μέσα στήν θεία Χάρι καί ἀποδίδει «καρπὸν ἑκατονταπλασίονα»²⁶, ὑπερνικᾷ τήν φθορά τοῦ παρόντος αἰῶνος καί ἀκτινοβολεῖ στήν αἰωνιότητα!

---

²⁴ Σιδηρᾷ Ἐλ. Ἰωάννη, *Ὁ Μέγας Βασίλειος ὡς νομικός ἐπιστήμων καί Κανονολόγος τῆς Ἐκκλησίας*, 29/1/2014. <https://enromiosini.gr/arthrografia/o-μεγασ-βασιλειος-ωσ-νομικος-επιστημων/>

²⁵ Παπαδοπούλου Στυλιανοῦ, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 136.

²⁶ Λουκ. 8, 8.